

PROGRAMMA

Volwasseneneductie & aanpak laaggeletterdheid 2021-2024

Regio Midden Gelderland

Arnhem • Duiven • Overbetuwe • Lingewaard • Renkum
Rheden • Rozendaal • Westervoort • Zevenaar

Vastgesteld in het regionaal portefeuillehoudersoverleg onderwijszaken
19 november 2020

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
2.	Laaggeletterdheid in cijfers en beleid	3
2.1	Definitie en omvang van laaggeletterdheid	3
2.2	Wetgeving en beleid	6
3.	Visie en doelen	8
4.	Aanpak	9
4.1	Doelgroepen	9
4.2	Verbinding met het sociale domein	10
4.3	Aanbod volwasseneneducatie	13
4.4	Van signalering naar aanbod	15
4.5	Inzet van ervaringsdeskundigen	16
5.	Kwaliteit & monitoring	17
6.	Communicatie	19
7.	Samenwerking	20
8.	Financiën	21
9.	Risico's	22
	Bijlage 1 Context: de regio Midden Gelderland	23

1 Inleiding

De krant lezen, een mail beantwoorden, online een rekening betalen, een recept lezen en omrekenen naar het aantal mensen waarvoor je kookt, de vertrektijden van de trein opzoeken. Veel mensen doen dit zonder erbij na te denken. Het lijkt zo vanzelfsprekend. Voor iemand die moeite heeft met taal, rekenen of digitale systemen is het dat niet.

Basisvaardigheden zijn ontzettend belangrijk om mee te kunnen doen in de samenleving. Maar niet iedereen heeft zich die vaardigheden goed eigen kunnen maken. En durft erover te praten en om hulp te vragen.

Als gemeenten vinden we het ontzettend belangrijk om inwoners te ondersteunen bij het ontwikkelen van hun basisvaardigheden. Waarbij taal, rekenen en digitale vaardigheden niet het doel op zichzelf zijn. Maar het middel naar meer zelfstandigheid, naar beter mee kunnen doen in de samenleving en naar meer zelfvertrouwen.

Voor u ligt het regionale programma volwasseneneducatie & aanpak laaggeletterdheid van de regio Midden Gelderland. Een document met een hoop woorden, en dat lijkt gezien het onderwerp een beetje wrang. En toch vinden we het belangrijk om met elkaar, negen gemeenten¹ in de regio, uit te werken wat we de komende jaren gaan doen om meer inwoners vaardiger te maken. In dit programma leggen we de basis voor de komende jaren. Per jaar schrijven we een plan waarin we de uitvoering van het programma in het daaropvolgende jaar concreter maken.

Organisaties in de regio waar we mee samenwerken, hebben meegedacht over dit programma. Zij deelden hun ervaringen en brachten kritische vragen en nuttige ideeën in. Waarvoor dank.

¹ Arnhem, Duiven, Overbetuwe, Lingewaard, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Zevenaar

2 Laaggeletterdheid in cijfers en beleid

2.1 Definitie en omvang van laaggeletterdheid

Laaggeletterdheid is een term voor mensen die grote moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. Mensen die laaggeletterd zijn, zijn (veelal) geen analfabeten. Ze kunnen wel lezen en schrijven, maar beheersen het eindniveau vmbo of niveau mbo-2/3 niet. In Nederland zijn er zoals gemeld ongeveer 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder die laaggeletterd zijn. Vaak hebben zij ook moeite met digitale vaardigheden. Dat aantal personen staat gelijk aan 18%, dus ongeveer 1 op de 6 mensen in Nederland. Van hen hebben bijna 1,8 miljoen mensen tussen de 16 en 65 jaar moeite met taal en/of rekenen. Meer dan de helft van deze groep is autochtoon, 57% werkt.

Gevolgen voor de inwoner

Moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen en/of werken met de computer heeft grote gevolgen. Wanneer je informatie niet goed begrijpt, is de kans groot dat je minder zelfredzaam, minder sociaal actief en minder gezond bent dan geletterde mensen. Je vindt bijvoorbeeld minder snel een baan, je hebt minder grip op je geldzaken en meer moeite om digitaal in contact te komen met de overheid.

Enkele feiten en cijfers:

- 11% van de recent en 25% van de langdurig werklozen is laaggeletterd (*Buisman et al. 2013*);
- De kans om ten minste één jaar onder de armoedegrens te leven, is onder laaggeletterden ruim twee keer zo groot als onder niet-laaggeletterden (19% tegenover 9,3%) (*Christoffels et al., 2016*);
- Laaggeletterden hebben meer moeite met therapietrouw, zelfzorg en het gebruik van bijsluiters (*PwC, 2018; Van der Heide & Rademakers, 2015*);
- Kinderen die opgroeien in gezinnen met laaggeletterde ouders presteren minder goed op school op het gebied van taal dan kinderen die opgroeien in hoog-geletterde gezinnen (*Notten & De Wijs, 2017*).

Financiële consequenties

Naast persoonlijke gevolgen voor de inwoner, zijn er ook financiële consequenties voor de maatschappij. Uit onderzoek van PricewaterhouseCoopers in 2018 is gebleken dat laaggeletterdheid de Nederlandse samenleving ongeveer 1 miljard euro per jaar kost. Hogere gezondheidskosten, uitgaven voor uitkeringen, lagere productiviteit van laaggeletterden die werken en gemiste belastinginkomsten zijn de grootste kostenposten.

Meer feiten en cijfers zijn te vinden in de factsheet **'Laaggeletterdheid in Nederland'** van Stichting Lezen en Schrijven.

Investeren in volwasseneneducatie loont

Deelnemers van educatietrajecten verbeteren hun basisvaardigheden. Onderzoek toont aan dat deelnemers daarnaast ook stappen zetten op het gebied van werk, een betere fysieke en psychische gezondheid ervaren en assertiever worden.

Laaggeletterdheid in de regio

Laaggeletterdheid is erg moeilijk te meten. Er vindt geen registratie plaats; inwoners die het betreft verzwijgen het vaak uit schaamte, of zijn zich er soms niet eens van bewust dat zij onder de doelgroep ‘laaggeletterden’ vallen. In de regio baseren we ons daarom op (inter)nationale onderzoeken en publicaties.

Onderstaande tabel geeft de percentages weer van het aantal laaggeletterden onder de beroepsbevolking in de gemeenten in onze regio. De cijfers komen voort uit de doelgroepanalyse die in opdracht van het Ministerie van OCW is uitgevoerd². Hierbij is data uit het internationale PIAAC-onderzoek gecombineerd met data van het CBS, zoals opleidingsniveau, leeftijd en arbeidsmarktstatus. Deze percentages zijn gebaseerd op de smalle definitie van laaggeletterdheid; laaggecijferdheid en lage digitale vaardigheden worden hierin niet meegerekend. Het is belangrijk om te realiseren dat het gaat om schattingen en dat schattingen altijd gepaard gaan met een onzekerheidsmarge. Ook betekent dat, dat de effecten van de aanpak laaggeletterdheid niet direct terug te zien zullen zijn in deze gegevens. Daarvoor zullen we moeten kijken naar het educatieaanbod, de deelname/deelnemers en de resultaten van de trajecten.

Landelijk	12%
Midden Gelderland	7%
Arnhem	8%
Duiven	14%
Lingewaard	4%
Overbetuwe	3%
Renkum	3%
Rheden	7%
Rozendaal	7%
Westervoort	14%
Zevenaar	10%

Regionale impactmeting

In 2019 is door prof. dr. Maurice de Greef in de regio Midden Gelderland een impactmeting uitgevoerd om meer inzicht te krijgen in de effecten van educatietrajecten. Aan de meting deden 240 inwoners mee die deelnemen aan een formeel of non-formeel educatietraject bij een aanbieder in de regio. Daarvoor vulden zij op twee momenten eenzelfde vragenlijst in.

Uit de meting blijkt dat in 2019 de trajecten er allereerst voor zorgen, dat een meerderheid van de deelnemers beter zijn of haar taalvaardigheden kan toepassen in de praktijk (circa 69%). In vergelijking met de landelijke benchmark van 2012 (De Greef et al., 2012) is deze score veel hoger en geeft het aan dat door de meeste deelnemers het doel van de georganiseerde taaltrajecten behaald wordt. Namelijk het beter toepassen van de taal in de praktijk. Daarnaast ervaart meer dan 45% tot bijna 55% een betere plek in de samenleving in vrijwel alle variabelen van sociale inclusie. Wat zich onder andere vertaalt in het feit dat men bijvoorbeeld meer mensen ontmoet en dat men meer onderneemt, assertiever is geworden en meer deelneemt aan natuur- en sportactiviteiten (zie tabel).

² www.geletterdheidinzicht.nl

³ In de PIAAC-data worden kernvaardigheden van volwassenen gemeten, waaronder ook geletterdheid. Het gaat hierbij niet slechts om taalvaardigheid, maar om kernvaardigheden die van essentieel belang zijn voor het gebruiken, begrijpen en analyseren van informatie die we in het dagelijks leven en op het werk gebruiken (Buisman et al., 2013)

Ten slotte kan voor de neveneffecten op het gebied van de arbeidsmarktpositie geconstateerd worden dat deze redelijk groot zijn. Van de deelnemers van de educatieve trajecten in de regio Midden Gelderland is circa 21% beter gaan functioneren op de werkvloer of heeft een betaalde baan gekregen en dit geldt voor circa 23% van de deelnemers met betrekking tot een betaalde baan met begeleiding. Daarnaast is circa 32% een baan gaan zoeken, circa 26% (meer) vrijwilligerswerk gaan doen en circa 17% (meer) stage gaan lopen (zie tabel). Ook hier wordt duidelijk, dat als men deze resultaten vergelijkt met landelijk onderzoek van 2012 (waarbij dezelfde soort trajecten onderzocht zijn, te weten taal-, reken- en basisvaardigheidstrajecten in diverse (non-) formele onderwijssettings voor volwassenen) dat bijna alle variabelen bij de trajecten in Midden-Gelderland hoger scoren.

Leercontext -->	Trajecten Midden- Gelderland 2019	Landelijk onderzoek 2012
Aantal deelnemers met toename sociale inclusie per variabele van sociale inclusie in %		
Sociale inclusie		
Nationale Taalvaardigheden	68.9	58.2
Digitale Vaardigheden	46.6	51.4
Assertiviteit	51.8	54.2
Ontmoeten & ondernemen	55.3	48.8
Natuur- en sportactiviteiten	51.3	49.3
Arbeidsmarktpositie		
Betaalde baan	21.4	19.5
Vrijwilligerswerk	25.7	21.4
Stage	17.2	7.3
Op zoek naar baan	31.5	19.8
Betaalde baan met begeleiding	23.0	14.3

Bron: 'Impact educatietrajecten voor inwoners van Midden-Gelderland op verschillende levensdomeinen in 2020' Resultaten monitor educatietrajecten regio Midden-Gelderland als onderdeel van de Nederlandse Monitor Volwasseneneducatie door Prof. Dr. Maurice de Greef

2.2 Wetgeving en beleid

Wet Educatie en Beroepsonderwijs

In de Wet Educatie en Beroepsonderwijs is vastgelegd dat gemeenten in regionaal verband moeten zorgen voor voldoende en gespreid aanbod van educatieactiviteiten voor volwassenen, niet inburgeringsplichtige, inwoners. Hieronder vallen:

- analfabeten
- laaggeletterden, die hun vaardigheden Nederlandse taal en rekenen willen verbeteren, gericht op het bereiken van het ingangsniveau voor het beroepsonderwijs;
- vrijwillige inburgeraars die hun Nederlandse taalvaardigheden willen verbeteren door deelname aan een opleiding Nederlands als tweede taal en/of het afleggen van het staatsexamen.

Het educatieaanbod bestaat uit leertrajecten waarbij inwoners werken aan taal- reken en digitale vaardigheden. De rijksoverheid stelt jaarlijks een budget beschikbaar, de specifieke uitkering Educatie, waarmee de gemeenten deze trajecten kunnen financieren.

In de regio Midden Gelderland werken we met negen gemeenten⁴ samen om uitvoering te geven aan de Wet Educatie en Beroepsonderwijs. We maken afspraken over de manier waarop we het beschikbare budget inzetten voor verschillende type aanbod.

Regionale aanpak laaggeletterdheid

Maar we gaan verder. Want zorgen dat er leertrajecten zijn, is niet genoeg. Iemand die de basisvaardigheden niet goed beheerst, zal niet altijd zelf de stap zetten om het aanbod op te zoeken. Schaamte, onzekerheid of simpelweg niet weten welke mogelijkheden er zijn, vormen een drempel.

In het jaarlijkse regionale educatieplan gingen we de afgelopen jaren daarom ook in op het verbeteren van signalering en doorverwijzing, het versterken van de samenwerking met en tussen aanbieders van educatietrajecten en het verhogen van de kwaliteit van het aanbod.

Dit heeft geleid tot onder andere:

- periodieke regionale aanbiederoverleggen waarin aanbieders elkaar leren kennen en kennis en ervaring uitwisselen;
- de ontwikkeling van elf kwaliteitsindicatoren. Deze worden als handvat meegenomen in de subsidieregeling non-formele educatie;
- gezamenlijke regionale publieksacties en -campagnes om laaggeletterdheid bekend en bespreekbaar te maken;
- de ontwikkeling van nieuwe trajecten, waaronder thematische trajecten zoals Koken binnen je budget en Adverteren op marktplaats;
- inzicht in het effect van educatietrajecten in de regio. 240 deelnemers van educatietrajecten deden mee aan de impactmeting van de universiteit van Brussel waarin wordt onderzocht hoe volwassenen educatie bijdraagt aan sociale inclusie.

Landelijk beleid

Bij de rijksoverheid staat de aanpak van laaggeletterdheid ook op de agenda. In 2015 werd het landelijke actieprogramma Tel mee met Taal gestart. In 2019 werd besloten het actieprogramma met vijf jaar te verlengen als onderdeel van een brede vervolgaanpak gericht op het bestrijden van laaggeletterdheid.

⁴ Arnhem, Duiven, Overbetuwe, Lingewaard, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Zevenaar

In deze aanpak stelt het rijk de volgende doelen:

- 1) meer mensen bereiken met een aanpak op maat, vooral laaggeletterden met Nederlands als moedertaal (NT1);
- 2) weten wat werkt; meer inzicht in kwaliteit en effectiviteit;
- 3) samen aan de slag; méér gemeenten, werkgevers en maatschappelijke organisaties actief, voor kinderen én volwassenen.

Samenwerking tussen rijksoverheid en gemeenten

In het Interbestuurlijk Programma (dd. 12 februari 2018) hebben de Rijksoverheid, gemeenten en andere decentrale overheden afgesproken om gezamenlijk op te trekken bij het verbeteren van de (taal)vaardigheid van volwassenen. Ook in de beleidsbrief van 18 maart 2019 over de aanpak laaggeletterdheid benoemden de bewindslieden van OCW, SZW, BZK en VWS de samenwerking met de gemeenten om de gestelde doelen te kunnen behalen. Op 9 september 2019 werd de aangekondigde samenwerking vastgelegd in bestuursafspraken. In de afspraken zijn de gezamenlijke doelen, inspanningen en rolverdeling benoemd.

Een van die afspraken is dat elke arbeidsmarktregio een regionaal programma opstelt waarin wordt beschreven hoe zij in de periode 2020-2024 uitvoering geeft aan de aanpak laaggeletterdheid en de vastgestelde doelen worden behaald.

Op initiatief en onder leiding van het ministerie van OCW werd en wordt er gewerkt aan

- een monitoringsinstrument
- een kwaliteitslabel voor aanbieders van volwasseneneducatie
- een landelijke campagne voor meer bewustwording van laaggeletterdheid
- een doelgroepanalyse
- expertisecentrum basisvaardigheden

Gemeenten kunnen deze instrumenten gebruiken in hun lokale en regionale aanpak van laaggeletterdheid. Gemeenten dragen bij aan de ontwikkeling van de instrumenten.

Beëindiging bestuursafspraken Rijksoverheid - VNG

Op 3 juli 2020 maakte de VNG bekend dat zij haar handtekening onder de bestuursafspraken introk. Een dreigende regeldruk en bureaucratie en uitblijvende financiële garanties hebben geleid tot deze intrekking.

In de maanden daarna werden alsnog nieuwe overleggen gevoerd tussen het ministerie, VNG en de gemeenten met het doel om een bestuurlijke doorstart te maken. Op het moment van schrijven zijn hierover nog geen besluiten genomen.

Als regio hebben we besloten om evengoed door te gaan met onze aanpak. Het wegvallen van de bestuurlijke afspraken doet niets af aan onze visie, ambitie en doelstellingen. Maar dit kan wel een groot effect hebben op de resultaten van onze aanpak. Een impulsbudget vanuit de rijksoverheid is gekoppeld aan de bestuurlijke afspraken. Komt dit te vervallen, dan hebben we minder mogelijkheden om uitvoering te geven aan deze aanpak. Voor dit programma geldt daarom een voorbehoud van de ontwikkelingen in de samenwerking met het rijk. Per jaar werken we in het jaarplan op basis van de dan geldende situatie uit welke doelen we stellen en acties we ondernemen.

3 Visie, ambitie en doelen

Visie

We vinden het belangrijk dat iedere inwoner mee kan doen in de samenleving. Daarvoor is het belangrijk om de taal te beheersen, te kunnen rekenen en om te kunnen gaan met digitale middelen en systemen. Want dan heb je meer kans om bijvoorbeeld werk te vinden en te behouden, zelfstandig bankzaken te regelen en overzicht te houden over je financiële situatie. Ook ben je dan beter in staat om je kind te ondersteunen in zijn of haar schoolloopbaan, en informatie over gezondheid te begrijpen.

Wie moeite heeft met de basisvaardigheden, hoeft zich niet te schamen. Als overheid zetten wij ons ervoor in om dit onderwerp bespreekbaar te maken, deze inwoners te ondersteunen en te zorgen voor een educatietraject dat aansluit op de leerwens.

Het beheersen van de basisvaardigheden staat niet op zichzelf. Door als gemeenten in te zetten op volwasseneneducatie, leveren we een bijdrage aan het realiseren van andere gemeentelijke doelstellingen, onder andere op het gebied van participatie, schulddienstverlening en armoedebestrijding, onderwijs-achterstandenbeleid, gezondheidsbeleid, voortijdig schoolverlaten en welzijn.

Ambitie

Met onze aanpak willen we bereiken dat inwoners basisvaardigheden beheersen. Niet als doel op zich, maar zodat zij beter mee kunnen doen in de samenleving. Waar zij, op onderdelen, moeite mee hebben, kunnen zij dat bespreken met professionals in het sociale domein. Van daar worden zij ondersteund richting aanbod dat aansluit op zijn of haar vraag. We gaan niet uit van wat de inwoner niet kan, maar centraal staat de vraag: 'Wat wil je leren?'

In onze aanpak stellen we de volgende doelen:

- meer inwoners bereiken met Nederlands als moedertaal;
- de aanpak laaggeletterdheid wordt structureel ingebed binnen beleidsterreinen in het sociale domein;
- het aanbod is vraaggericht; aanbieders werken flexibel, spelen in op de vraag van de doelgroep en werken onderling samen;
- meer inzicht in deelnemers, het aanbod en het effect van de trajecten;
- meer inzet van taalambassadeurs voor het onder de aandacht brengen van laaggeletterdheid en toetsen van beleid.

4 Aanpak

Focus op inwoners met Nederlands als moedertaal en verbinding met het sociale domein. Dat zijn de twee belangrijkste punten in onze aanpak van laaggeletterdheid. In dit hoofdstuk leggen we uit hoe we dat doen en hoe we dat koppelen aan het educatieaanbod dat we op basis van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs beschikbaar hebben.

Afbakening

In het opstellen van dit programma zijn heel veel mogelijkheden genoemd om laaggeletterden te bereiken. Maar we kunnen niet alles en niet alles tegelijk. Daarom hebben we ervoor gekozen om onze aandacht te richten op het sociale domein. Op dat gebied hebben we de meest directe invloed vanwege andere wettelijke taken en de subsidierelaties met organisaties in onze gemeenten. Ook sluiten we op deze manier aan op de landelijke aanpak van laaggeletterdheid.

4.1 Doelgroepen

In onze aanpak leggen we de nadruk op inwoners met Nederlands als moedertaal (NT1). Dat doen we omdat

1) deze doelgroep op dit moment is ondervertegenwoordigd in ons aanbod

Nog geen 20% van de deelnemers in de trajecten valt op dit moment binnen de NT1 doelgroep. Het non-formele aanbod wordt bijna volledig gevuld door deelnemers met Nederlands als tweede taal. Maar van de laaggeletterden heeft meer dan de helft Nederlands als moedertaal, volgens informatie van Stichting Lezen en Schrijven. We streven naar een verhouding NT1-NT2 deelnemers in het aanbod dat overeenkomt met de verhouding van laaggeletterden in de samenleving;

2) de doelgroep door schaamte een hogere drempel ervaart om een traject te volgen

De meeste ervaringsdeskundigen vertellen dat zij het erg moeilijk vonden om te vertellen over hun problemen met basisvaardigheden. Onzekerheid, een minderwaardigheidsgevoel en het gevoel dat zij de enige zijn die 'het niet kunnen' werkten belemmerend om om hulp te vragen. Voor iemand die op latere leeftijd naar Nederland komt en de taal wil leren is dat meer vanzelfsprekend en geaccepteerd. Voor de NT1 doelgroep is dus een proactieve houding nodig van de omgeving om laaggeletterdheid bespreekbaar te maken. Die houding is voor veel professionals, bijvoorbeeld door onvoldoende kennis over het onderwerp, nog niet vanzelfsprekend.

Prioritering

Inwoners van 18 jaar en ouder die niet inburgeringsplichtig zijn, kunnen meedoen aan onze educatie-trajecten. De NT1-doelgroep heeft daarin prioriteit. Daarop volgt een prioritering binnen de volledige doelgroep voor de volgende inwoners:

- inwoners die een uitkering ontvangen op grond van de WW of Participatiewet;
- inwoners die in armoede leven en/of schulden hebben;
- inwoners die kinderen hebben in de leeftijd van 0 t/m 12 jaar.

Deze doelgroepen gaan we bereiken door samen te werken met organisaties in het sociale domein. Deze organisaties staan al in contact met inwoners en de medewerkers die hier werken zijn in de positie om laaggeletterdheid te herkennen en bespreken met inwoners. In het volgende hoofdstuk gaan we hier verder op in.

Jongeren / jong volwassenen

De leesvaardigheid en het leesplezier van Nederlandse jongeren neemt af, blijkt uit het internationale PISA-onderzoek⁵. Een van de belangrijkste bevindingen uit dat onderzoek is dat bijna een kwart van de 15-jarige leerlingen onvoldoende leesvaardig is om als mondige burger in de huidige samenleving te participeren. Het risico bestaat dat deze jongeren daardoor op latere leeftijd tegen problemen aanlopen.

Het onderwijs heeft de eerste verantwoordelijkheid om jongeren taal- reken- en digitale vaardigheden bij te brengen. Maar als gemeenten bekijken we ook waar wij een rol kunnen en moeten spelen.

Dat kan in ieder geval door bij bibliotheken aan te sturen op acties om lezen en leesplezier onder jongeren te bevorderen. Daarnaast bekijken we of er verdere inzet nodig is voor jongeren of jong volwassenen bij wie de beperkte leesvaardigheden daadwerkelijk tot knelpunten leiden. Nog niet eerder behoorden zij in de regionale aanpak laaggeletterdheid tot de doelgroep. De eerste stap is daarom om meer zicht te krijgen op de problematiek en eventueel benodigde (aanvullende) inzet. Hiervoor sluiten we in eerste instantie aan bij de regionale aanpak Voortijdig Schoolverlaten, Regionaal Bureau Leerlingzaken en lokaal jongerenwerk. Eventuele vervolgstappen worden opgenomen in de jaarplannen.

4.2 Verbinding met het sociale domein

De organisaties die binnen het sociale domein werken, zijn een ingang naar de inwoner die moeite heeft met basisvaardigheden. Door problemen als geheel te benaderen kunnen we effectiever problemen oplossen.

Een integrale aanpak begint bij onszelf

In de komende jaren werken we er naar toe om op steeds meer beleidsterreinen aandacht te besteden aan inwoners die laaggeletterd zijn. Iedere gemeente binnen de regio werkt binnen de eigen organisatie aan een integrale aanpak. In 2024 heeft elke gemeente in de regio aantoonbaar laaggeletterdheid opgenomen in beleidsplannen op het gebied van gezin, werk, geld en gezondheid.

In die plannen wordt beschreven wat de gemeente gaat doen. Daarbij kan het gaan om:

- gerichte ondersteuning aan inwoners die laaggeletterd zijn, bijvoorbeeld door begrijpelijke communicatie en door mogelijkheden te bieden voor telefonische of persoonlijke contacten in plaats van brieven en folders;
- het toerusten van potentiële vindplaatsen op signaleren van laaggeletterdheid en het bespreekbaar maken van leerwensen;
- het borgen van afstemming tussen vindplaatsen en aanbieders zodat aanbieders kunnen aansluiten op leerwensen en -mogelijkheden van de doelgroepen.

In regionaal verband stemmen we met elkaar af om van elkaar te leren en samen te werken waar dat mogelijk is.

⁵ 'Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht' Gubbels, J., van Langen, A. M. L., Maassen, N. A. M., & Meelissen, M. R. M. (2019)

In onderstaand schema geven we de relatie aan tussen laaggeletterdheid en de verschillende beleidskaders en levensdomeinen.

Levensdomeinen	Gezin	Onderwijsachterstandenbeleid Door taal in de thuisomgeving te stimuleren, wordt de positie van de ouder versterkt. En tegelijk draagt het bij aan een positief toekomstperspectief van het kind. Want kinderen die opgroeien in een taalrijke omgeving lopen minder risico om op latere leeftijd laaggeletterd te worden. Door gemeenten wordt vanuit het onderwijsachterstandenbeleid ingezet op de verkleining van achterstanden bij peuters, kleuters en leerlingen. Hiervoor krijgen gemeenten middelen van de rijksoverheid. Door vanuit dit beleid verbinding te leggen met laaggeletterdheid, en dus te kijken naar de situatie van het kind én de ouder, ontstaat er een win-winsituatie: het effect op het kind wordt groter en de ouder wordt vaardiger. Kinderopvangorganisaties en scholen kunnen hierbij fungeren als vindplaatsen. Bibliotheken Op grond van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen hebben bibliotheken een wettelijke taak op het gebied van onder andere leesbevordering en het bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling. Het Rijk, provincie en gemeenten zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor een netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen en het bewaken van de uitvoering van hun wettelijke taken. In de praktijk werken bibliotheken samen met onder andere het onderwijs en voor- en vroegschoolse educatie, ook voor het uitvoeren van het onderwijsachterstandenbeleid van de gemeenten. Als gemeenten willen we daarin een groeiende aandacht voor de signalering van laaggeletterdheid bij ouders van jonge kinderen. Begin oktober 2020 is het Bibliotheekconvenant 2020-2023 ondertekend. Met dit convenant legden bibliotheken en de drie overheidslagen (rijk, provincies en gemeenten) vast dat zij zich gezamenlijk gaan inzetten voor leesbevordering, digitale inclusie en een leven lang ontwikkelen. Eén van de afspraken is dat er een extra impuls komt om met name bij jongens, vmbo'ers en leerlingen met een meertalige achtergrond het lezen te stimuleren.
	Geld	Schuldhulpverlening In 2018 bleek uit onderzoek⁶ dat er een sterk verband is tussen schulden en laaggeletterdheid. Van de onderzoeksgroep bleek namelijk ruim de helft een indicatie te hebben op laaggeletterdheid. Daarom vinden we het heel belangrijk om laaggeletterdheid een plek te geven binnen de schuldhulpverlening. Gemeentelijke schuldhulpverlening heeft vrijwel altijd een integraal karakter. Dit betekent dat er niet alleen aandacht is voor het oplossen van de financiële problemen van een cliënt, maar ook voor psychosociale problemen of problemen rond de woonsituatie, gezondheid, verslaving of de gezinssituatie. Aandacht voor laaggeletterdheid nemen we mee in die integrale aanpak. We maken afspraken met de uitvoerende partijen over signaleren, bespreken en doorverwijzen. Daarbij houden we er rekening mee dat inwoners die tot diep in de schulden zitten, misschien niet direct in staat zijn om aan hun vaardigheden te werken. Een educatietraject heeft alleen zin wanneer de inwoner daar zelf aan toe is.

⁶ 'Lezen ≠ Begrijpen' De invloed van beperkte leesvaardigheid op de omgang met financiële problemen, Dr. Martijn Keizer

Geld	Hulp bij thuisadministratie Het is nog beter om schulden te voorkomen. Door te werken aan basisvaardigheden wordt het makkelijker om overzicht te houden op je administratie, om rekeningen tijdig te betalen en om toeslagen en uitkeringen aan te vragen. Kortom; het maakt het makkelijker om financieel gezond te worden of te blijven. We betrekken daarom ook organisaties die een stap voor, en na, de schuld-dienstverlening zitten; organisaties die ondersteuning bieden aan inwoners bij het invullen van formulieren en het doen van de thuisadministratie.
Werk	Participatiewet Inwoners die een uitkering hebben op basis van de Participatiewet zijn in beeld bij de gemeenten. Signalering en bespreken van laaggeletterdheid nemen we op in de begeleiding van deze inwoners. De ontwikkeling van basisvaardigheden kan vervolgens een onderdeel zijn in het traject richting werk. Een regionaal werkende partner in dat traject is Scalabor. Binnen Scalabor worden al taaltrajecten op de werkvloer aangeboden en ook werken ze aan meer aandacht voor (signalering van) laaggeletterdheid. We gaan hier actiever in samenwerken zodat het beschikbare educatieaanbod en de activiteiten van de gemeenten en Scalabor zoveel mogelijk aansluiten en elkaar versterken. Social Return on Investment (SROI) SROI is een sociale tegenprestatie bij overheidsopdrachten. Bedoeld om inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt meer kansen te geven op werk of ontwikkelingsmogelijkheden. In de arbeidsmarktregio Midden Gelderland is hiervoor regionaal beleid ontwikkeld. Taal op de werkvloer kan bij de werkgever onder de aandacht worden gebracht als manier om invulling te geven aan de SROI-verplichting. Het regionale Leerwerkloket kan hierbij ook een rol spelen. Zij geven al uitvoering aan het landelijke Taalakkoord Werkgevers. Het Leerwerkloket stimuleert werkgevers daarom om aandacht te besteden aan taalvaardigheid onder werknemers. Door aan te sluiten bij het taalakkoord worden werkgevers ondersteund en kunnen zij kennis en ervaring delen met andere werkgevers. Vanuit hun informatie- en adviesrol is het Leerwerkloket daarnaast vindplaats voor inwoners die moeite hebben met basisvaardigheden, en kan hen doorverwijzen naar educatieaanbod. We werken samen met het Leerwerkloket voor een optimale doorverwijzing enerzijds. En anderzijds om leervragen op te halen en mogelijk te vertalen naar de ontwikkeling van educatieaanbod.
Gezondheid	Wet publieke gezondheid Landelijke nota gezondheidsbeleid 2020-2024 Gezondheidsvaardigheden en het vermogen om gezonde keuzes te maken zijn sterk gerelateerd aan basisvaardigheden. Landelijk beleid en wetgeving bieden aanknopingspunten om de verbinding te leggen. In de landelijke nota gezondheidsbeleid wordt laaggeletterdheid bijvoorbeeld genoemd onder één van de vier gezondheidsvraagstukken die we in Nederland met voorrang aanpakken; namelijk het vraagstuk 'Gezondheidsachterstanden verkleinen'. Binnen de regio is dit op dit moment nog onderbelicht.

Gezondheid	Op regionaal en lokaal niveau gaan we die verbinding ontwikkelen. We zien hierbij mogelijkheden op het gebied van bevordering van gezonde leefstijl en bestrijding van overgewicht. E-health De rijksoverheid stimuleert de zorgsector om meer digitale hulpmiddelen toe te passen, ook wel e-health genoemd. E-health kan namelijk bijdragen aan de gezondheid van mensen. En het kan helpen de zorg betaalbaar te houden. Educatieaanbieders in de regio kunnen trajecten die zich richten op digitale vaardigheden koppelen aan e-health.
Sociaal domein breed	Welzijn & sociale wijkteams Welzijnsinstellingen en sociale wijkteams staan in contact met veel inwoners. Deze contacten kunnen gericht zijn op bijvoorbeeld sociale activering, ontmoeting, het oplossen van problemen. Daarmee zijn zij belangrijke vindplaatsen. De laagdrempelige voorzieningen binnen het welzijn kunnen een eerste plek zijn waar het contact en vertrouwen wordt opgebouwd. En van waaruit een inwoner vervolgens (voorzichtig) gestimuleerd kan worden om stappen te zetten in zijn of haar ontwikkeling. Daarnaast zijn de welzijnsinstellingen een belangrijke partner in het non-formele educatieaanbod.

4.3 Aanbod

In het aanbod hanteren we de volgende uitgangspunten:

- We zorgen voor een gespreid, gevarieerd en vraaggericht aanbod van educatieactiviteiten in de regio;
- Ook in het aanbod sluiten we aan op het sociale domein. We zorgen voor verbinding met de vindplaatsen, de doelgroep die daar wordt bereikt en de behoefte die deze inwoners hebben;
- Het aanbod bestaat uit een combinatie van formeel en non-formeel leren dat goed op elkaar is aangesloten;
- We verwachten flexibiliteit van aanbieders zodat zij kunnen meebewegen op veranderingen in de vraag;
- Tegelijk willen we ook stabiliteit kunnen bieden aan aanbieders en daarom onderzoeken we de mogelijkheden voor meerjarige financiering. Het liefste starten we daar vanaf 2022 mee.

Een passend educatietraject

Als regio vinden we het belangrijk dat er een gevarieerd aanbod is en dat we inspelen op de behoefte van de inwoner. We willen een flexibel aanbod dat inspeelt op trends in leerwensen. We geloven er in dat dat de beste manier is om de drempel voor deelname lager te maken. En dat een inwoner op die manier het meeste leert.

Onze inspanningen om beter aan te sluiten op het sociale domein, gelden ook voor het aanbod. Zodat de doelgroep die daar gevonden wordt, geholpen kan worden met een traject dat daar op aansluit. Bijvoorbeeld een traject waarin het versterken van basisvaardigheden wordt verbonden met het vinden van werk, of met het beheren van je administratie.

Formeel versus non-formeel leren

We werken ook aan een goede mix van formeel en non-formeel leren. Het formele onderwijs biedt kwalitatief hoogstaande educatietrajecten, er is een sterke focus op niveauverhoging (in het bijzonder met als doel om een opleiding te volgen of werk te vinden) en lessen worden gegeven door betaalde beroepskrachten, eventueel met ondersteuning van vrijwilligers.

Daarnaast is er het non-formele onderwijs met als kracht dat het naast ontwikkeling van basisvaardigheden sterk inzet op thema's die aansluiten op de leefwereld van de deelnemer en het vergroten van zelfredzaamheid. Het non-formele aanbod is vaak meer laagdrempelig en er wordt vaker gebruik gemaakt van vrijwilligers. Ook het zogenaamde camouflageaanbod valt hieronder. In dit aanbod werken deelnemers aan hun basisvaardigheden, al wordt dat niet als zodanig gepresenteerd. Bijvoorbeeld een cursus over gezond eten of het veilig gebruiken van social media. Het camouflageaanbod is bedoeld als laagdrempelig aanbod. Een deelnemer kan hier vertrouwen opbouwen en van daaruit mogelijk doorstromen naar een volgend traject waarin hij of zij verder kan werken aan basisvaardigheden.

Non-formele educatie is een belangrijke schakel in het bereiken van de doelgroep; het kan een eerste, veilige, stap bieden voor iemand die aan zijn vaardigheden wil werken. Non-formele educatie kan ook worden ingezet naast een traject binnen het formele onderwijs, als aanvulling daarop, of erna om te zorgen voor niveaubehoud.

Digitale vaardigheden

Binnen de regio zijn er trajecten beschikbaar voor inwoners die willen werken aan digitale vaardigheden. Dit gaan we verder ontwikkelen. Want de samenleving wordt steeds digitaler en er wordt op dit gebied steeds meer van mensen gevraagd. Ook op het gebied van digitale vaardigheden willen we een aanbod dat aansluit op de ontwikkelingen in de samenleving en de behoefte van de inwoner. Hierbij denken we aan veilig internetten, donorregistratie, e-health en het aanvragen van uitkeringen en toeslagen.

Samenwerking

Goede samenwerking tussen de educatieaanbieders is ontzettend belangrijk. Door een goede aansluiting ontstaat er een doorlopende leerlijn. En door samen te werken kunnen aanbieders leren van elkaars expertise.

De uitdaging in het aanbod

We willen met onze aanpak meer inwoners bereiken. Maar vooralsnog verwachten we vanuit het rijk geen verruiming van de middelen. Dat betekent dat we ons aanbod efficiënt moeten inrichten. Van de educatieaanbieders verwachten we daarom dat zij scherp zijn op de doelstellingen van de inwoner en de leerontwikkeling. En dat er zo nodig een volgende stap wordt gezet in het aanbod, bijvoorbeeld van formeel naar non-formeel. Of van non-formeel aanbod naar activiteiten binnen het welzijn. Elkaar kennen en samenwerken is hiervoor essentieel.

Hoe doen we dat?

Taalhuis coördinatoren hebben een belangrijke rol bij het in beeld hebben van de vraag zodat aanbieders daar op in kunnen spelen. Zij staan tussen vindplaatsen en aanbieders in. Binnen de kernteams laaggeletterdheid wordt gevolgd welk aanbod er in de subregio is en of dit voldoende aansluit op de vraag. Zij zijn de motor in het aansturen op ontwikkeling van non-formeel aanbod. We verwachten dat er actief wordt opgehaald waar de vraag ligt van de inwoner en dat op basis daarvan met de aanbieders wordt bekeken hoe hier een antwoord op gegeven kan worden. Als gemeenten hebben we hierbij een sturende rol.

Daarnaast krijgen de uitgangspunten een plek in de opdracht- en subsidieverlening aan de partners waarmee we samenwerken en monitoren we vanuit de gemeenten hoe dit in de praktijk wordt uitgevoerd. En we stellen per jaar een plan op waarin we de educatievoorzieningen voor het daaropvolgende jaar beschrijven. Zo kunnen we inspelen op veranderingen in de vraag, op ervaringen die we opdoen en de actuele (financiële) situatie.

Inrichting van het aanbod

De afgelopen jaren is er samen met de aanbieders van educatietrajecten hard gewerkt aan de ontwikkeling van het aanbod en het versterken van het netwerk. Vanuit verschillende invalshoeken wordt dit gevolgd en bijgestuurd. Maar het aanbod in zijn geheel en de manier waarop het regionaal is ingericht is tot nu toe niet geëvalueerd.

De regio vindt het nu, na enkele jaren van ontwikkeling en het opstellen van dit meerjarige programma, een goed moment om dat te doen. De regio heeft een extern bureau gevraagd om het bestaande aanbod, en de manier waarop het is ingericht onder de loep te nemen. Ook hebben we gevraagd om op basis van die analyse en onze visie en doelen een advies uit te brengen over de manier waarop we dit in de toekomst kunnen organiseren. Het advies gebruiken we om opnieuw keuzes te maken voor de toekomst, vanaf 2022. In 2021 gaan we ons daar op voorbereiden. Daarbij bekijken we ook hoe we om kunnen gaan met meerjarige financiering van aanbieders. Dit is een sterke wens omdat het aanbieders duidelijkheid geeft en meer kans om aanbod stevig neer te zetten.

Een mogelijke verbinding met het aanbod vanuit de Wet Inburgering per 1 juli 2021 vinden we hierin ook erg belangrijk. Dit kan voordelen bieden op het gebied van kwaliteit en efficiëntie. Of en hoe dit te is te realiseren werken we in 2021 uit, tegelijk met de mogelijke aanpassingen van het aanbod.

4.4 De verbinding tussen signalering en aanbod

Een inwoner komt vaak niet vanzelf bij een passend educatietraject. Schaamte en onzekerheid bij de inwoner kunnen belemmerend werken. Of onbekendheid van professionals met het onderwerp of de manier waarop je dit bespreekbaar kan maken. En soms is onvoldoende bekend wat nu eigenlijk de mogelijkheden zijn.

Per subregio zetten we daarom ook in op de volgende punten

- *Ondersteuning van vindplaatsen*

Wanneer we de verbinding met de vindplaatsen willen versterken, is het noodzakelijk dat de professionals die daar werken geïnformeerd en getraind zijn. Zij moeten signalen van laaggeletterdheid kunnen herkennen en het bespreekbaar kunnen maken. En het moet helder zijn waar zij terecht kunnen voor informatie, advies en doorverwijzing. Vindplaatsen dragen zelf de eerste verantwoordelijkheid om zich hier actief in op te stellen. Als gemeenten moedigen we aan en ondersteunen we hen hierbij, in samenwerking met het lokale netwerk en de Stichting Lezen en Schrijven.

- *Taalhuizen als knooppunt tussen inwoner en aanbod*

In elke subregio is een taalhuis. De precieze invulling verschilt per subregio, maar altijd is het een belangrijke schakel tussen vraag en aanbod. Het is een laagdrempelige ingang voor inwoners en voor professionals.

De Taalhuis coördinator staat in contact met vindplaatsen en aanbieders en kan over en weer informatie ophalen en delen. De coördinator signaleert waar behoefte is aan aanbod en stemt dit af met aanbieders zodat zij daar eventueel op in kunnen spelen. Andersom deelt de coördinator informatie over het aanbod met de vindplaatsen.

In de ideale situatie is er ook een inhoudelijk deskundige beschikbaar. Een medewerker die kennis heeft over basisvaardigheden en didactiek. En die in staat is om in gesprek te gaan met een inwoner, vertrouwen te winnen en om van daaruit samen te kijken naar de leervraag en passende trajecten.

- *Samenwerking tussen aanbieders*

We willen in de regio niet werken vanuit concurrentie, maar vanuit samenwerking. Wanneer aanbieders elkaar kennen en samenwerken kunnen ze hun aanbod op elkaar afstemmen, inwoners doorverwijzen wanneer daar een meer passend traject is, en van elkaar leren. Deze samenwerking stimuleerden we al en dat blijven we doen. Door aanbiedersbijeenkomsten te organiseren op regionaal en subregionaal niveau en door de samenwerking in de kernteams laaggeletterdheid.

4.5 Inzet van taalambassadeurs

Wie weet beter hoe het je laaggeletterde inwoners aan kan spreken en wat zij nodig hebben dan degene die zelf moeite heeft (gehad) met taal, rekenen en digitale vaardigheden?

We willen onze aanpak van vindplaats tot aanbod verbeteren door meer samen te werken met ervaringsdeskundigen. In Arnhem is gestart met een project waarin lokale ervaringsdeskundigen worden geworven en getraind. Zij zetten zich daarna in voor:

- het geven of deelnemen aan presentaties over bewustwording/taboeedoorbreking rond laaggeletterdheid
- het meedoen in panels waarin de begrijpelijkheid en toegankelijkheid van communicatie uitingen en digitale systemen wordt getest;
- het meedenken in beleid (inspraak en/of advies)

De ervaring die we in Arnhem opdoen, gebruiken we om ook in de rest van de regio meer te werken met ervaringsdeskundigen.

5 Kwaliteit & monitoring

Kwaliteit

De kwaliteit van educatietrajecten moet vanzelfsprekend goed zijn. Deelname aan een traject moet een inwoner daadwerkelijk helpen om vaardiger te worden en zo beter mee te kunnen doen in de samenleving. De doelen van het traject kunnen dan ook breder zijn dan het verhogen van taalniveau alleen. Maar altijd is er sprake van het werken aan taal, rekenen of digitale vaardigheden als instrument om die doelen te bereiken.

Ook in het bewaken en bevorderen van kwaliteit gaan we uit van partnerschap met de aanbieders. We stellen eisen, maar we gaan en blijven in gesprek met aanbieders over kwaliteit. Ervan uitgaande dat we hetzelfde doel voor ogen hebben: een zo goed mogelijk traject voor de inwoner.

Om de kwaliteit te bewaken en te verbeteren gaan we het volgende doen:

- We zetten de regionale aanbiedersbijeenkomsten (minimaal twee keer per jaar) voort. Dit is een plek om kennis en ervaring te delen en van elkaar te leren;
- Vrijwilligers worden getraind;
- Kwaliteit van het aanbod krijgt een steviger plek in de subsidieverstrekking. Hierbij kijken we naar de kwaliteitseisen zoals geformuleerd door OESO;
- Taalhuizen worden gecertificeerd. Hiermee sluiten we aan op het initiatief van de rijksoverheid die tussen 2020 en 2023 alle taalhuizen willen certificeren;
- Deelnemerstevredenheid als input voor kwaliteitsverbetering wordt onderdeel van de aanpak. Samen met aanbieders werken we uit hoe we hier invulling aan gaan geven, zodat aan het einde van de programmaperiode dit een vast onderdeel is.

De rijksoverheid werkt aan de ontwikkeling van een kwaliteitslabel voor educatieaanbieders. Of de regio hiermee gaat werken wordt besloten zodra duidelijk is hoe dit label eruit komt te zien.

Monitoring

Om te weten wat het effect is van onze inspanningen, gaan we dit meten. Zodat we waar nodig kunnen bijsturen, uitbouwen of voortzetten.

Registratie van deelnemers

We willen beter zicht krijgen op de deelnemers. Daarvoor is een uniforme registratie van deelnemers nodig. Die is er nu niet, waardoor we niet goed weten wie gebruik maken van het aanbod. Ook weten we niet voldoende op welke manier inwoners bij het aanbod terecht komen. Wanneer we dat beter in beeld hebben, kunnen we gericht kijken waar mogelijke belemmeringen zitten en wat we kunnen doen om die te verhelpen.

De stappen die we op dit onderdeel gaan zetten, hangen samen met de ontwikkelingen op landelijk niveau. Ook de rijksoverheid wil meer inzicht. De vraag wat en hoe er wordt geregistreerd is nog onderwerp van gesprek.

Een belangrijk punt in dit gesprek is de druk op educatieaanbieders. Waar mogelijk willen we de deelnemers registratie koppelen met de administratie die ze toch al doen, zodat de administratiedruk zoveel mogelijk wordt beperkt.

Verdere monitoring wordt gedaan door:

- Jaarlijkse/project verantwoording van educatieaanbieders die gefinancierd worden vanuit de WEB;
- Impactmeting door Maurice de Greef, in ieder geval t/m 2021. In het derde kwartaal van 2021 bekijken we wat dit oplevert, of en hoe we hiermee verder gaan;
- Monitoring van de bellijn; telefoontjes naar de landelijke bellijn worden doorgezet naar de regio. Toe- en afname van het aantal telefoontjes geeft een indicatie van het effect van campagnes;
- Periodieke voortgangsgesprekken met regionaal werkende aanbieders;
- Afstemming in periodieke (sub)regionale overleggen en bijeenkomsten, zoals de regionale gemeentelijke overleggen, de kernteams laaggeletterdheid en aanbiedersbijeenkomsten. Dit is veelal geen monitoring op kwantiteit, maar op kwaliteit; wat gaat goed, waar worden knelpunten ervaren of liggen er kansen voor ontwikkeling of verbetering.

6 Communicatie

Regionale aandacht voor basisvaardigheden

Veel mensen die moeite hebben met basisvaardigheden schamen zich daarvoor. Uit de verhalen van ervaringsdeskundigen weten we dat zij het vaak erg moeilijk vonden om er over te praten met mensen in hun omgeving. Vaak hebben ze een negatief zelfbeeld; ze denken dat ze de enige zijn en dommer dan andere mensen. Daarom doen ze hun best om het te verbergen en verzinnen smoesjes om maar niets te hoeven zeggen.

De regio wil de drempel om te praten over laaggeletterdheid verlagen en het aanbod beter bekend maken. Deels doen we dat door de verbinding met het sociale domein en het toerusten van vindplaatsen op het herkennen en bespreekbaar maken van laaggeletterdheid. Daarnaast willen we brede publieke aandacht vragen voor het belang van basisvaardigheden. En voor het feit dat goede beheersing van die vaardigheden niet altijd vanzelfsprekend is.

Als regio organiseren we daarom minimaal één keer per jaar een regionale publieksactie. Dat doen we tijdens de Week van Lezen en Schrijven. Daarnaast vraagt elke gemeente ten minste drie keer per jaar aandacht voor laaggeletterdheid. De gemeenten kiezen hiervoor zelf een passend moment, aansluitend bij de actualiteit in de gemeente. Er kan bijvoorbeeld aangesloten worden bij acties in het kader van de Kinderboekenweek, de Week van het Geld of andere lokale initiatieven of gebeurtenissen.

In de communicatie uitingen gaan we uit van:

- normalisering (je bent niet de enige die hier moeite mee heeft)
- aansluiting op de dagelijkse praktijk (bijvoorbeeld een cv maken, een bijsluiter begrijpen)
- wat het de inwoner oplevert (wat wil je leren?)
- passend aanbod in de buurt (waar kan je terecht?)

Begrijpelijke communicatie

Onze aanpak richt zich op het tegengaan van laaggeletterdheid door iets te doen aan de kant van de inwoner. Wie moeite heeft met basisvaardigheden ondersteunen we graag met een passend traject. Dat is één kant van het verhaal.

De andere kant van het verhaal is dat we als gemeenten ook naar ons zelf moeten kijken. Onze brieven en communicatiemiddelen zijn vaak niet begrijpelijk genoeg. Daarmee maken we het inwoners die moeite hebben met taal en digitale vaardigheden moeilijker dan nodig.

Elke gemeente in de regio gaat daarom actief en aantoonbaar werk maken van begrijpelijke communicatie. Dat kan door aan te sluiten bij de Direct Duidelijk Deal. Of door op eigen wijze afspraken te maken over hoe wordt gewerkt aan begrijpelijke communicatie.

We willen hierin een voorbeeld zijn en vragen onze netwerkpartners om dit voorbeeld te volgen.

7 Samenwerking

Regionale en bestuurlijke overleggen gemeenten

Vier keer per jaar vindt er een regionaal Portefeuillehoudersoverleg Onderwijszaken plaats. In dit overleg worden de uitvoering van Volwasseneneducatie en de aanpak laaggeletterdheid besproken en besluiten genomen over het beleid en de besteding van de middelen. Voorafgaand aan het bestuurlijke overleg vindt er een ambtelijk overleg plaats. De regionale overleggen zijn de plek waar de stand van zaken wordt besproken, de lijnen voor de toekomst worden uitgezet, waar kennis wordt gedeeld en daarmee de lokale uitvoering wordt versterkt.

Kernteams laaggeletterdheid

In de vier subregio's wordt in kernteams laaggeletterdheid uitvoering gegeven aan de samenwerking. In de kernteams zijn (lokale) partners betrokken die zich binnen de (sub)regio inzetten tegen laaggeletterdheid. Dat zijn organisaties zoals bibliotheken en welzijnsinstellingen, maar ook educatieaanbieders. Stichting Lezen en Schrijven is in elk kernteam vertegenwoordigd en biedt op basis van haar landelijke taak inhoudelijke ondersteuning. Ieder kernteam is er op gericht om te sturen op het aanbod, bestaande en nieuwe initiatieven te verbinden, met elkaar kansen en knelpunten te signaleren en daar actie op te ondernemen.

Regionale aanbiedersoverleggen

De afgelopen jaren zijn regionale aanbiedersbijeenkomsten georganiseerd, naar grote tevredenheid van aanbieders en gemeenten. Deelnemers aan de bijeenkomsten vertellen elkaar over hun projecten, hun successen en knelpunten. Ze doen hiermee nieuwe kennis en inzichten op. Ze leren elkaar en hun aanbod (beter) kennen, en weten elkaar makkelijker te vinden voor doorverwijzing en samenwerking. De aanbiedersbijeenkomsten versterken zo de kwaliteit van het aanbod en de onderlinge samenwerking. Daarnaast biedt het de mogelijkheid om in gesprek te gaan over lokaal, regionaal en lokaal beleid.

Stichting Lezen en Schrijven

Stichting Lezen en Schrijven is een landelijke organisatie met expertise op het gebied van laaggeletterdheid. De afgelopen jaren hebben zij de regio ondersteund met training, voorlichting en advies. Met het nieuwe landelijke beleid waarin gemeenten een sterkere regierol krijgen, verandert hun rol van aanjager naar ondersteuner en adviseur. Daar maken we in de regio graag gebruik van. Uiterlijk in het eerste kwartaal van 2021 maken we afspraken met de Stichting Lezen en Schrijven over de wijze waarop zij ondersteuning geven in de uitvoering van dit programma.

Provincie Gelderland

Behalve de rijksoverheid en de gemeenten is ook de provincie Gelderland actief op het gebied van laaggeletterdheid. De provincie heeft een aanpak opgesteld waarin zij zich richten op het vinden van meer laaggeletterden met Nederland als moedertaal. In de uitvoering werken zij samen met gemeenten en bibliotheken.

8 Financiering

Ieder jaar ontvangt de regio twee verschillende budgetten van het Ministerie van OCW:

- *Specifieke uitkering Educatie*

Bedoeld voor de financiering van formeel en non-formeel educatieaanbod. Andere activiteiten, zoals bijvoorbeeld in het kader van de aanpak laaggeletterdheid, mogen niet gefinancierd worden met deze middelen.

De specifieke uitkering wordt elk jaar opnieuw berekend. De afgelopen jaren bedroeg de uitkering rond de 1,5 miljoen euro.

- *Impulsbudget aanpak laaggeletterdheid 2020-2024*

Deze middelen komen voort uit de landelijke aanpak laaggeletterdheid. Dit budget is bedoeld ter ondersteuning van de coördinatie van de aanpak van laaggeletterdheid en het uitvoeren van het regionale programma.

In 2020 bedroeg dit € 136.000,- en in 2021 ontvangt de regio hiervoor € 149.000,-. Voor de jaren daarna is deze uitkering onzeker.

Ieder jaar stellen we in de regio een begroting op voor zowel het educatieaanbod (specifieke uitkering Educatie) als de activiteiten waarmee we dit programma uitvoeren (impulsbudget). Deze begrotingen nemen we op in de jaarplannen.

Financiële onzekerheid

In 2019 vond onverwacht geen indexering plaats van de uitkering Educatie. De Minister weigerde ook voor de komende jaren een garantie te geven voor indexering. Dit tot groot ongenoegen van de gemeenten. Dit heeft er mede toe geleid dat de bestuursafspraken in juli 2020 zijn opgezegd. Het gevolg daarvan was dat het impulsbudget ter discussie kwam te staan. Dit was namelijk gekoppeld aan de bestuurlijke afspraken.

Bij het schrijven van dit programma is er nog altijd geen financiële zekerheid. Voor de regio is het belangrijk dat de uitkering Educatie wordt geïndexeerd. De kosten lopen op en het beschikbare budget wordt steeds krapper ten opzichte van de vraag. Ook het impulsbudget is noodzakelijk om een effectieve aanpak van laaggeletterdheid te kunnen uitvoeren.

9 Risico's

Risico	Maatregel
Potentiële samenwerkingspartners komen niet in actie / vindplaatsen komen niet van de grond	• We pakken het stapsgewijs aan. We brengen daarin focus aan per levensdomein. Op die manier kunnen meer aandacht geven aan implementatie en borging. Per jaar beschrijven we waar we ons op gaan richten. • We monitoren en evalueren wat we doen. De ervaring die we opdoen gebruiken we in onze vervolgstappen. • We maken afspraken met Stichting Lezen en Schrijven over ondersteuning aan vindplaatsen / professionals. • We nemen afspraken over aandacht voor laaggeletterdheid mee in subsidiebeschikkingen / opdrachtverlening aan partners.
Onzekerheid over / tekort in financiering van het educatieaanbod	• We onderzoeken of het aanbod efficiënter ingericht kan worden en passen het aanbod daar zo nodig op aan. • We zoeken naar mogelijkheden om ook in budgetten aan te sluiten op het sociale domein. • We onderzoeken of we aanvullende budgetten kunnen verkrijgen, zoals subsidies. • We maken per jaar een jaarplan en begroting waarmee we kunnen aansluiten op de actuele situatie. • In de contacten met het Ministerie van OCW en met VNG blijven we wijzen op de noodzaak van duidelijkheid over de financiering en het belang van voldoende middelen.
Meer vraag dan aanbod in educatietrajecten	• We volgen de prioritering zoals genoemd in hoofdstuk 4 van dit programma. • We gaan meer aandacht besteden aan monitoring en sturen op uitstroom of doorstroom naar een goedkoper traject wanneer een inwoner op het maximum zit van zijn/haar leerontwikkeling. • We zoeken naar mogelijkheden om binnen het budget meer aanbod mogelijk te maken of meer middelen beschikbaar te krijgen. Zie het vorige punt.
Coronavirus	• Aanbieders houden zich in hun werkwijze aan de richtlijnen van het RIVM. • Zijn er geen fysieke lessen toegestaan, dan wordt er waar mogelijk afstandsonderwijs gegeven. • We stimuleren en faciliteren het uitwisselen van kennis en ervaring tussen aanbieders. Zij helpen elkaar zo in het zoeken naar slimme oplossingen.

Bijlage 1

Context: De regio Midden Gelderland

Negen gemeenten in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland werken samen op het gebied van volwasseneneducatie en de aanpak laaggeletterdheid. Deze samenwerking is vastgelegd in een overeenkomst.

Gezamenlijk bepalen we de inhoudelijke richting en daaruit voortvloeiend hoe we de middelen inzetten. Elke gemeente levert, op basis van resultaten en ervaringen op lokaal niveau, input voor deze koers. Regiogemeenten hebben de ruimte, en de verantwoordelijkheid, om de uitgezette koers op lokaal niveau in te vullen. Hierbij gaat het vooral om het bereiken van de doelgroep, zorgen voor verbinding met het sociaal domein en werken aan goede samenwerking tussen (lokale) aanbieders.

Gemeente Renkum

Gemeente Renkum valt op het gebied van Volwasseneneducatie in de regio Midden Gelderland. Op het gebied van participatie en inburgering valt de gemeente Renkum in de regio FoodValley. Dit onderscheid is een aandachtspunt in het aansluiten op de participatiewet en bij een eventuele aanpassing van het educatieaanbod. Waar we waar mogelijk willen aansluiten op de trajecten in het kader van de Wet Inburgering, moeten we daar afzonderlijke afspraken voor maken voor deze gemeente.

Gemeente Doesburg

De gemeente Doesburg neemt in de regio een bijzondere positie in. De gemeente is onderdeel van de arbeidsmarktregio Midden Gelderland, en de rijksmiddelen die aan de regio worden toegekend zijn dan ook hierop berekend. In de uitvoering sluit de gemeente Doesburg echter aan bij de Achterhoek. Met de gemeente Doesburg zijn daarom apart afspraken gemaakt over besteding en verantwoording van de middelen die voor haar inwoners bestemd zijn.

Vier subregio's

In de regio werken we met vier subregio's:

- Arnhem: gemeente Arnhem
- De Liemers: gemeenten Duiven, Westervoort en Zevenaar
- Overbetuwe Lingewaard: gemeenten Overbetuwe en Lingewaard
- Veluwezoom: gemeenten Renkum, Rheden en Rozendaal

